

تأثیر شکل‌گیری گروه تروریستی داعش، بر امنیت جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تحلیل SWOT

یوسف شاه‌محمدی^۱

دریافت مقاله: ۹۸/۰۷/۱۲

پذیرش مقاله: ۹۸/۰۹/۰۱

چکیده

جمهوری اسلامی ایران از منظر منطقه‌ای در حوزه‌ای واقع شده است که هیچ‌گونه ترتیبات امنیتی پایدار و توافق شده‌ای در آن وجود ندارد. در چنین شرایطی و در چنین منطقه‌ای پیدایش گروه‌های افراطی و تروریستی همچون داعش، النصره، بوکوحرام که زائیده عوامل متعدد منطقه‌ای، فرا منطقه‌ای، عوامل قومی، مذهبی و ایدئولوژیکی است دور از انتظار نمی‌باشد. گروه تروریستی داعش که نام دولت اسلامی عراق و شام را با خود یدک می‌کشد از خردادماه ۱۳۹۳ اقدام به تحرکات نظامی جدی در عراق کرد و تا حد بسیار زیادی توانست تعادل سیاسی، امنیتی و نظامی این کشور را برهم زند. این گروه مدعی تلاش برای تشکیل خلافت اسلامی و اجرای شریعت اسلامی است، اما حرف و عمل آن‌ها کاملاً از هم متفاوت می‌باشد. این مقاله تأثیر شکل‌گیری گروه تروریستی داعش بر امنیت جمهوری اسلامی ایران را با استفاده از روش تحلیل SWOT مورد بررسی قرار داده و تلاش می‌کند به این پرسش اساسی پاسخ دهد که شکل‌گیری گروه تروریستی داعش می‌تواند چه تأثیراتی را بر امنیت جمهوری اسلامی ایران داشته باشد. این پژوهش با رویکرد توصیف کلی تهیه گردیده است و از منابع کتابخانه- اسنادی و شبکه جهانی اینترنت استفاده شده است.

واژگان کلیدی: داعش، تروریسم، امنیت، تحلیل SWOT

۱. دانشجوی مقطع دکتری تخصصی روابط بین الملل (نویسنده مسئول). yosefshahmohammadi@yahoo.com

مقدمه

کشور عراق به‌عنوان یکی از حوزه‌های بی‌واسطه استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در شرایط جدید شاهد مواجهه با تشدید ناامنی‌ها و توسعه حضور گروهک تروریستی داعش شده است. البته عراق از سال ۲۰۰۳ میلادی که به اشغال آمریکا درآمد تاکنون و به‌رغم تشکیل دولت‌های مردمی از طریق برگزاری انتخابات پارلمانی با پدیده ناامنی و بی‌ثباتی مواجه بوده و این موضوع تبدیل به مهم‌ترین مسئله امنیت ملی این کشور شده است. اما بحران جدید ناشی از اقدامات تروریستی داعش را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین چالش امنیتی برای عراق طی یک دهه گذشته قلمداد کرد. این گروه چندین سال تحت عنوان «دولت اسلامی عراق» در این کشور به فعالیت می‌پرداخت اما حدود یک سال پس از بحران سوریه، به این کشور نیز ورود کرد تا کلمه «شام» در انتهای عنوان سابقش بیاید و به «داعش» تبدیل شود. حالا اما اصلی‌ترین تحرکات این گروه نه در سوریه که بخش‌هایی از آن را در تصرف دارد، که در عراق است. حضور داعش در اعتراضات مردمی اهل تسنن استان الانبار که چندین ماه به طول کشید، امری بود که نهایتاً موجب شد تا نوری المالکی فرمان برجیدن تحصن‌های مردمی در میداین این استان را صادر کند تا عملاً جنگ با داعش آغاز شود. لذا فعالیت‌های علنی و برجسته گروه تروریستی داعش نه مختص شرایط کنونی که از ماه‌های قبل صورت می‌گرفت. اما ارتش عراق تا حدی توانسته بود از پیش‌روی آن جلوگیری کند، هرچند برخی شهرهای این کشور تحت اشغال داعش بود اما دور جدید حملات این گروه تروریستی از سامرا آغاز شد. اما آنچه همه را غافل‌گیر کرد، حمله داعش به استان نینوا به مرکزیت موصل بود، این شهر تنها در طی چند ساعت و بدون مقاومت مردمی و حتی ارتش عراق اشغال شد (farsnews, 1393, (A)) و روند گسترش این گروه خشن تروریستی و افزایش تهدیدهای محتمل برای کشورهای منطقه و مخصوصاً ایران از جانب این تروریست‌ها، وارد مراحل جدیدی شد.

شکی نیست که داعش یکی از بزرگ‌ترین دشمنان ج.ا. ایران در منطقه و در شرایط کنونی می‌باشد و تهدیدهای بسیاری از جانب این تروریست‌ها برای ایران متصور می‌باشد، به‌گونه‌ای که شناسایی این تهدیدها برای کشور ایران و تدبیر راه‌کارهای دقیق و پیش‌دستانه از اهمیت حیاتی برخوردار می‌باشد. ترویج جنگ مذهبی بین شیعه و سنی، پیگیری پروژه‌ی اسلام هراسی، تضعیف دولت‌های مخالف نظام سلطه و تبدیل آن‌ها به دولت حامی غرب، تأمین امنیت صدور انرژی،

تأمین امنیت اسرائیل و به حاشیه رفتن مخالفت اعراب با آن، تضعیف جبهه‌ی مقاومت، به خطر انداختن مرزهای امنیتی ایران و حضور نظامی و مستقیم در منطقه، ازجمله اهدافی است که آمریکا در چارچوب سیاست‌های حمایتی خود از گروه‌های تکفیری و بعثی مثل داعش پیگیری می‌کند (A), 1393, borhan).

گفتمان و عملکرد گروهک تروریستی داعش که برآمده از اندیشه سلفی گری می‌باشد، علاوه بر تهدیدات منطقه‌ای و بین‌المللی، به‌طور خاص تهدیدی جدی برای اهداف جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. تهدیدی که از آن صحبت می‌شود، موجودیت نظام را به خطر نمی‌اندازد، بلکه این تهدید، نفوذ سیاسی ایران را از یک‌سو و معضلات امنیتی را از سوی دیگر به همراه دارد (A), 1393, dsrsrc). داعش به‌رغم ضعف‌های نظامی و روان‌پریشی فکری خود، می‌تواند مخاطرات مهمی را برای امنیت ملی ایران پدید آورد. نخستین مخاطره داعش در حوزه غربی جدار مرزی ایران، انتقال بعضی از آگاهی‌های قومی، مذهبی و رزمی به این‌سوی مرزهاست (نصری، ۱۳۹۳: ۱۵).

از اهداف دیگر داعش تحرک داعش در عراق، تبدیل عراق به سوریه‌ای دیگر و حضور سرویس‌های معارض و به‌طورکلی کشانده شدن خط رویارویی ایران-صهیونیسم از سوریه به کرمانشاه و ایلام بود، بعید نیست قدرت‌های معارض ایران بخواهند پروژه شوروی را در خصوص ایران نیز عملی سازند، یعنی با فرسودن توانایی کشور در مناطق مختلف، آنان را از شناخت معضلات داخلی و حل و فصل دشواری‌های اولویت‌دار داخلی باز بدارند. "در صورتی که گروه‌های داعش به اهداف خود برسند، این تهدید وجود دارد که نفوذ گفتمانی جمهوری اسلامی تنها محدود به شیعیان منطقه شود" (B), 1393, dsrsrc) و ایالات متحده‌ی آمریکا با همکاری رژیم صهیونیستی و برخی کشورهای منطقه با تغییر موازنه‌ی استراتژیک در منطقه به ضرر ایران، ضمن تضعیف عمق استراتژیک ایران، این کشور را به‌سوی حل مناقشه با غرب و تن دادن به تعاملات راهبردی گسترده با نظام سلطه هدایت نمایند (B), 1393, borhan).

"سومالیزه شدن، بعثیسم و طالبانیسم، تهدید پیدایش دولت‌های نوظهور" (A), 1393, diplomacy). "تضعیف بیش از پیش دولت شیعی در عراق و حکومت بشار اسد، آسیب جدی بازوهای بازدارنده ایران در بین‌النهرین و شامات، تهدید حیاتی تشیع در ایران و تهدید اقلیم کردستان ایران" (B), 1393, farsnews). از مهم‌ترین تهدیدهای دیگری بود که از جانب داعش به سمت ایران متوجه گردید. همچنین فرصت‌هایی نیز از قبال این تروریست‌ها برای ایران متصور می‌باشد، بزرگ‌ترین فرصتی که عملکرد داعش برای ایران و بالأخص جبهه مقاومت به وجود آورده است،

مشروعیت بخشیدن به دولت بشار اسد می‌باشد، همچنین همواره این بیم وجود داشته است که در سایه اختلافات گروه‌های سیاسی در عراق، به منافع ایران ضربه وارد شود. مهم‌ترین گروه‌های سیاسی در عراق شامل شیعیان، اهل تسنن و کردها می‌باشد. پس از سقوط صدام این سه مرکز قدرت نتوانسته‌اند با یکدیگر تعامل داشته باشند، اختلافات آن‌ها به ملت عراق نیز سرایت نموده بود و این فرصت به وجود آمد که در سایه خطر تروریست‌های داعش، گروه‌ها و احزاب عراقی اختلافات را کنار بگذارند و به مقابله با تروریست‌ها بپردازند ((dsr,1393, (C)).

همچنین نشان دادن قدرت ایران به رقبای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای و امکان استفاده از توان غرب برای مقابله با گروه‌های تندرو سنی نیز از دیگر فرصت‌های پیش روی ایران می‌باشد. نقطه متمایزکننده این تحقیق از سایر تحقیق‌های انجام‌شده و هدف اصلی محقق در این زمینه این است که، تهدیدهای این گروه علیه کشور ایران تنها از جنبه عام و کلی آن در منطقه خاورمیانه بررسی نگردیده و با تمرکز در خواستگاه ایدئولوژیک و مبانی فکری و توانایی‌های این گروه تروریستی ابعاد مختلف چالش‌های ایجادشده از جانب گروه داعش برای ایران از جنبه سیاسی، نظامی، اجتماعی، فرهنگی و ویژگی‌های بافت جمعیتی داعش، به‌دقت بررسی گردیده است و شناختی بسیط از کلیه این تهدیدها ارائه نموده است.

در فهم علل احتساب گروه تروریستی داعش به‌عنوان تهدیدی برای کشور ایران، ابتدا مؤلفه‌های شکل‌گیری این گروه تروریستی و سپس اهداف و مبانی فکری آن‌ها بررسی و در ادامه تهدیدها و فرصت‌هایی که این گروه تروریستی می‌تواند برای ج.ا.ایران داشته باشد و همچنین ضعف‌ها و قوت‌های ج.ا.ایران در غالب ماتریس SWOT بررسی و تحلیل‌هایی از برآیند کار ارائه گردیده است.

چارچوب مفهومی (مبانی نظری)

چارچوب نظری در این مقاله نظریه سازه‌انگاری (Constructivism theory) است که به‌عنوان یکی از نظریه‌های مهم متأخر در روابط بین‌الملل، محصول زبان‌شناختی ساختاری، نظریه پست‌مدرن، نظریه انتقادی، نقد ادبی و مطالعات فرهنگی و رسانه‌ای است. این نظریه توجه ویژه‌ای به نقش «هویت» در سیاست خارجی دارد. این نظریه در اساس به نقش ابعاد آگاهانه و تعاملی رفتار انسانی یعنی: «قابلیت و علاقه انسان‌ها به داشتن نگرشی سنجیده درباره جهان و با اهمیت تلقی کردن آن» در حیات بین‌المللی می‌پردازد. این توانایی، واقعیت‌های اجتماعی را بر می‌سازد که وجودشان مبتنی بر توافق انسان‌ها بر وجود آن‌ها و بقایشان نیازمند تشکیل نهادهای انسانی است

(مثل پول، حق مالکیت، حاکمیت، ازدواج و اعیاد). سازه انگاران معتقدند که بازیگران، دارای هویت‌ها و منافع هستند که مبتنی بر ساختی اجتماعی است. آن‌ها همچنین در تمام عوامل ذهنی که از مردمان دیگر - به‌عنوان موجوداتی فرهنگی - ریشه گرفته است شریک می‌باشند (راگی، ۱۹۹۸: ۵۲)

این نظریه در سال‌های اخیر رواج فراوانی یافته است و به‌عنوان جایگزینی برای نظریه‌های مارکسیستی در توجیه تغییر و ثبات در رفتار بین‌المللی مطرح شده است. رئالیسم و لیبرالیسم بر عوامل مادی نظیر قدرت و ثروت تأکید می‌کنند در مقابل سازه‌انگاری بر نقش ایده‌ها و هویت‌ها متمرکز می‌شود. به‌جای آنکه دولت و تلاش آن برای بقاء مفروض گرفته شود، منافع و هویت دولت‌ها به‌عنوان محصول قابل‌انعطافی از روندهای تاریخی خاص، در نظر گرفته می‌شود. این در مقابل نظریه سنتی ایدئالیسم است که هویت‌ها را ثابت و دائمی فرض می‌کند. به سازه انگاران گفتمان‌های غالب در جامعه توجه می‌کنند زیرا گفتمان‌ها، باورها و منافع را منعکس می‌نمایند، به آن‌ها شکل می‌بخشند و هنجارهای مطلوب رفتار را ایجاد می‌کنند؛ بنابراین دیدگاه سرچشمه‌های تغییر در روابط بین‌الملل نیز در تغییر باورها و هویت‌ها است. یکی از وعده‌های این نظریه بازگرداندن فرهنگ و سیاست‌های داخلی بر عرصه نظریه روابط بین‌الملل است. (قوام، ۱۳۸۴: ۲۹۸) این نظریه واقعیت اجتماعی را متفاوت با واقعیات مادی می‌داند و به بعد معنای حیات اجتماعی نیز توجه دارد شناخت این واقعیت را ممکن اما کم‌وبیش متفاوت با شناخت در حوزه‌های فیزیکی و طبیعی می‌انگارد و بیش از آنکه به دنبال (صرف) تبیین باشد. به دنبال تفسیر و فهم روابط اجتماعی است. به‌طور خاص به بنیان‌های غیرمادی هویت دولت به‌ویژه بعد فرهنگی آن توجه دارد و جامعه بین‌الملل را تحت حکومت قواعد می‌بیند (اسمیت، ۲۰۰۲، ۵۰۲-۴۸۷).

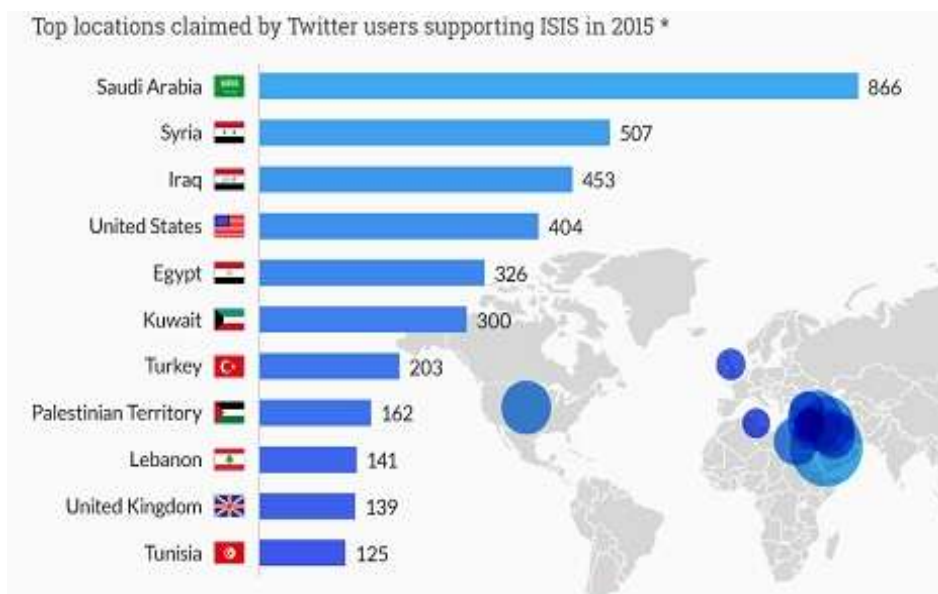
درنتیجه با توجه به اینکه سازه‌انگاری از قابلیت بسیاری برای پوشش دادن بسیاری از پدیده‌های نوظهور و مقوله فرهنگ که از مشتقات اصلی شناسایی بازیگران نوظهور است برخوردار است در کنار توجه به نقش قواعد، هنجارها، هویت‌ها و سایر مسائل نو و بدیع در قرن ۲۱م به‌خوبی می‌تواند چارچوبی مفهومی مناسبی برای شناسایی و تبیین اقدامات بازیگران نوظهور غیردولتی چون داعش فراهم کند.

مؤلفه‌های شکل‌گیری

از صحرای آفریقا تا جنوب فیلیپین، نارضایتی‌های محلی، منطقه‌ای و ملی باعث به وجود آمدن گروه‌های جهادی شده است که برخی اوقات ارتباط اندکی با هسته اصلی القاعده دارد. القاعده شامی نسخه جدیدی از نوسلفی‌گری در غرب آسیاست که با رویکرد خشونت و انتقام نماد پیامدهای روان‌شناسانه و جامعه‌شناسانه عصر جهانی‌شدن است. ... پس از مرگ بن‌لادن و کاهش کاریزمای ایمن الضواهری، این گروه‌ها به شدت شکلی فرعی یافته و اهداف بلند پروازانه را از راه خشونت مستقیم جستجو می‌کنند (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۵) و بیشترین تعداد تروریست‌های تندرو از کشورهای عرب منطقه و سپس سایر نقاط جذب گروه تروریستی داعش شده‌اند (تصویر ۱) و حتی حامیان آن نیز بیشتر از این مناطق عرب نشین هستند (تصویر ۲).

تصویر ۱: حضور تروریست‌های داعش در عراق و سوریه از کشورهای مختلف

تصویر ۲: حامیان تروریست‌های داعش از دیدگاه استفاده‌کنندگان تویتر

منطقه خاورمیانه متأثر از هویت‌هایی است که به قدرت و نوع رفتار شکل می‌دهد. آنچه باید در حوزه مباحث هویتی در منطقه به آن توجه کرد، مسئله عقب‌ماندگی، مذاهب، اقوام و ادیان متعددی است که در این منطقه وجود دارد. هویت‌های متفاوت منجر به بلوک‌بندی‌های قدرتی متفاوتی در منطقه و در مواردی دگرسازی‌های خیلی خشونت‌آمیز می‌شود (irdiplomacy, 1393).

داعش یک گروه تروریستی به معنای سازمانی تروریستی که فقط دارای اهداف خاص مرتبط با ترو باشد نیست، بلکه نوعی جنبش فکری بوده و دارای ایده و تفکری عمیق است و بنیان‌های فکری دارند که محصول تحولات تاریخی در گذر زمان و برخی از حکومت‌های گذشته چون رژیم بعث عراق است و خلاء قدرت و چالش‌های امنیتی، تحولات اجتماعی و قدرت‌های خارجی و فرا منطقه‌ای از عوامل اصلی شکل‌گیری چنین گروهی هستند (آذین، سیف زاده، ۱۳۹۴: ۵۰-۲۷). همچنین ضعف داخلی دولت‌های منطقه، تحقیرهای تاریخی جهان عرب و آرزوی سراب خلافت و وحدت اسلامی به عنوان کلید غلبه بر این تحقیر تاریخی برآمده از جهانی‌شدن و سیاست‌های آمریکا در منطقه، همگی از عوامل زمینه‌ساز ایجاد و توسعه داعش محسوب می‌شوند (امینیان و زمانی، ۱۳۹۵: ۲۷-۱).

اهداف و مبانی فکری داعش

هسته اولیه این گروه تروریستی در سال ۲۰۰۴ و زمانی که ابو مصعب الزرقاوی گروهی را به نام «جماعت توحید و جهاد» تأسیس و رهبری می‌کرد برمی‌گردد. بعد از کشته شدن الزرقاوی به دست نیروهای آمریکایی مستقر در عراق، بعد از مدتی گروه تروریستی داعش جهت به سرانجام رساندن اهداف بنیان‌گذار خود دست‌به‌کار شد. ابو مصعب الزرقاوی بعد از تأسیس گروه «جماعت توحید و جهاد» در مقاله‌ای که در سال ۲۰۰۶ در رسانه‌ها منتشر کرد اهداف کلی خود را از تأسیس این گروه تروریستی تشریح کرد: همان‌طور که می‌دانید، جهاد امت در راه خدا در سرزمین رافدین (عراق) واجب است و در جریان هستید که این عرصه همانند دیگر عرصه‌ها نیست، زیرا در آن نقاط مثبت و منفی وجود دارد که در عرصه‌های دیگر یافت نمی‌شود. زرقاوی در سطرهای اولیه این مقاله نتوانست کینه و خشم خود را از اکراد که دارای جمعیت قابل توجهی در عراق هستند پنهان کند و آنان را مشت‌ی جاسوس خواند و نوشت:

اکراد حمایت خود را به آمریکا اعلام کرده و سرزمینشان را بر روی یهودی‌ها گشوده‌اند و درواقع به پایگاه پشتیبانی از آن‌ها و اسب تراوا برای توطئه‌هایشان تبدیل شده‌اند. آن‌ها (آمریکا) از این سرزمین عبور کرده، از آن به عنوان پلی جهت تسلط مالی و اقتصادی استفاده می‌کنند و همچنین، پایگاه جاسوسی در سراسر این منطقه برای خدمت به آن‌ها گسترده شده است. در واقع کردها آلت دست هستند که هنوز زمان شکستشان فرا نرسیده است. هرچند ما تلاش می‌کنیم که برخی از مظاهر آن‌ها را به سزای اعمالشان برسانیم، انشاءالله ما آن‌ها را در آخر لیست قرار می‌دهیم.

ابومصعب در مورد ایران می‌نویسد: ایرانی‌ها مانند اربابان یهودی خود می‌خواهند که بر ارتش، پلیس و اقتصاد کشور تسلط یابند و آرزوهایشان برپایی دولتی مخالف (شیعی) است که از ایران آغاز و به عراق، سوریه، لبنان و ممالک خلیج (فارس) منتهی شود. دولت صفوی شیعه، همواره مانعی در راه اسلام و خنجری برای ضربه زدن به اسلام و پیروانش بوده است. به‌درستی که برخی از شرق‌شناسان در مورد آن‌ها گفته‌اند: اگر دولت صفوی وجود نداشت، همه ما امروزه در اروپا قرآن قرائت می‌کردیم! «آن‌ها دشمن هستند، پس هوشیار باشید، همچنین در صورت پیروزی مسلمانان بر کفار و مسیحیان، شیعیان غمگین و در صورت پیروزی مشرکان و مسیحیان بر مسلمانان، آن‌ها شادمان و مسرور می‌شوند. (ana,1393, (A))

وی در این نامه فتواهایی صادر می‌کند و می‌گوید: برادران! به خداوند سوگند که ما با شیعیان، درگیری سخت و شب‌های سیاهی خواهیم داشت و به تأخیر انداختن این امر، تحت هیچ شرایطی حلال نیست! خطر آن‌ها هویداست و آنچه ما و شما نسبت به آن واهمه داریم، حتماً پیش خواهد آمد. باید در راه دین، فداکاری و ایثار شود و اگر کسی در راه خیر گام بردارد، ما در فرستادن وی به بهشت تسریع می‌کنیم و اگر غیر از آن باشد، از شر او راحت می‌شویم ((ana,1393, (B)).

داعش پرچم‌دار ادعایی است که می‌تواند امنیت منطقه و وجهه دین مبین اسلام را شدیداً مخدوش کند. تلقی هواداران داعش این است که از یک سو امپراتوری اسلامی به دست حزب عدالت و توسعه احیا می‌شود، از سوی دیگر پارسیان شیعه مجهز به دانش هسته‌ای شده و با غرب به آشتی می‌رسند. علاوه بر این دو، کردهای آواره به تأسیس کشوری مرفه و امن نزدیک می‌شوند و یهودیان جهان با اشغال بیت‌المقدس به نمایندگی از صلیبی‌ها موفق شده‌اند کشوری به نام اسرائیل تأسیس نمایند. آنان این وضع نابسامان را تقصیر نابخشودنی دولت‌های سکولار، غرب‌گرا و وابسته می‌دانند و سودای آن دارند تا با احیای شریعت و تأسیس دولت سلامی، حقوق اعراب سنی را تأدیه نمایند. از این منظر جمیع بازندگان تحولات اخیر، یعنی بعثی‌ها، عرب‌های سنی و اسلام‌گرایان رادیکال باید با هم متحد شوند و حکام حاکم بر بلاد عراق و شام را به زیر کشند. ابوبکر البغدادی و عبدالرحمان البدری به عنوان نظریه‌پردازان و استراتژیست‌ها این اتفاق مهیب و جدید، سر آن داشتند که نظامات موجود را دگرگون نموده و طرحی نو دراندازند (نصری، ۱۳۹۳: ۱۵).

تهدیدات داعش علیه امنیت ج.ا.ایران

شرایط جدید عراق پس از صدام به شکل‌گیری تهدیدات نوینی علیه ایران نیز منجر شده که در این خصوص می‌توان به گسترش افراط‌گرایی، تروریسم و تنش‌های قومی، مذهبی در عراق و احتمال سرایت آن به کل منطقه و همچنین تشدید حضور نظامی آمریکا در نزدیکی مرزهای ایران اشاره کرد. ((csr,1386, (B)).

شبه نظامیان ستیزه جوی موسوم به داعش (دولت اسلامی عراق و شام) با تغییر جغرافیای نبرد از سوریه به عراق ودست یازیدن به فجیع‌ترین و خشن‌ترین اقدامات علیه نظامیان و غیر نظامیان عراقی که به تعبیر دبیر کل سازمان ملل متحد در زمره «جنایات جنگی» محسوب می‌شوند: یکی از

جدی‌ترین چالش‌های امنیتی سال‌های اخیر را در خاورمیانه رقم زده اند (عباسی دهبکری، ۱۳۹۳: ۶).

تهدیدهای داعش بر علیه امنیت ج. ا ایران شامل طیف وسیعی از تهدیدهای محتمل و پیش‌روی ج. ا ایران می‌باشد، به گونه‌ای که این تهدیدها تمامی ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی ایران را در برمی‌گیرد و کشور به صورت مستقیم و غیر مستقیم درگیر جنگ و پشتیبانی از حامیان و هم‌پیمانان خود در مقوله مبارزه با داعش در کنار رقبای دولتی و غیر دولتی منطقه‌ای و بین‌المللی شده است (شکل ۳) و شامل موارد ذیل می‌باشد:

- انتقال بعضی از آگاهی‌های قومی، مذهبی و رزمی به این سوی مرزها
داعش به‌رغم ضعف‌های نظامی و روان‌پریشی فکری خود، میتواند مخاطرات مهمی را برای امنیت ملی ایران پدید آورد. نخستین مخاطره داعش در حوزه غربی جدار مرزی ایران، انتقال بعضی از آگاهی‌های قومی، مذهبی و رزمی به این سوی مرزهاست. این واقعیت قابل انکار نیست که سلفی‌های تحت حمایت عربستان سعودی، امارات متحده عربی و کویت، فعالیت‌های قابل توجهی در مناطق اورامانت و کرمانشاه آغاز و تشکل‌هایی نیز برپا نموده‌اند. پیوند بین این عده هرچند قلیل و آن موج داعش می‌تواند مخاطره‌انگیز باشد (نصری، ۱۳۹۳: ۱۵).

- کشانده شدن خط رویارویی ایران صهیونیسم از سوریه به کرمانشاه و ایلام
دومین مخاطره سنگین تحرک داعش در عراق، تبدیل عراق به سوریه‌ای دیگر و حضور سرویس‌های معارض و به طور کلی کشانده شدن خط رویارویی ایران صهیونیسم از سوریه به کرمانشاه و ایلام است. این واقعیت نیز غیر قابل انکار است که رژیم صهیونیستس از طریق سرویس‌های اطلاعاتی خود طی سالیان اخیر موفق شده است همسایگانش (یعنی لبنان، سوریه، مصر، کرانه باختری غزه و اردن) را متلاشی سازد یا تحت نفوذ قرار دهد. به نظر می‌رسد اسرائیل در غیاب صدام حسین مسلط و حافظ اسد مقتدر، خود را بیش ازپیش به مرزهای اران نزدیک می‌بیند. این اتفاق مهم می‌تواند به دست داعش بیشتر تسهیل شود (همان).

- غلبه تعهدات کشور بر توانمندی‌های آن

سومین مخاطره اساسی برای ایران، غلبه تعهدات کشور بر توانمندی‌های آن است. بعید نیست قدرت‌های معارض ایران بخواهند پروژه شوروی را در خصوص ایران نیز عملی سازند، یعنی با فرسودن توانایی کشور در مناطق مختلف، آنان را از شناخت معضلات داخلی و حل و فصل دشواری‌های اولویت‌دار داخلی باز بدارند. قطعاً ایران توان نامحدودی ندارد که بتواند در چندین جبهه مشغول نبرد با نیروهایی شود که حیاتشان به جنگ بسته است و در شرایط صلح، هویتی ندارند(همان).

- از بین بردن نقش پل عراق برای ایران

به لحاظ ژئوپلیتیک، عراق به واسطه مرزهای طولانی با ایران قابلیت آن را دارد که نقش سد یا پل را در برابر ج.ا.ایران ایفا کند، یعنی یا مانند دوره صدام حسین در نقش مهارکننده ایران ظاهر شود و یا همچون شرایط کنونی، یعنی حاکمیت شیعیان، به پلی برای ایران تبدیل شده و عمق استراتژیک کشورمان را تا مرزهای اردن گسترش دهد(پور سعید، ۱۳۹۳: ۱۵).

- کاهش نفوذ گفتمانی جمهوری اسلامی

در صورتی که گروه‌های داعش به اهداف خود برسند، این تهدید وجود دارد که نفوذ گفتمانی جمهوری اسلامی تنها محدود به شیعیان منطقه شود. باید به این مسئله توجه داشت که آرمان‌های جمهوری اسلامی همچون مبارزه با رژیم صهیونیستی، تنها با وحدت جامعه اسلامی محقق می‌شود. شیعه‌هراسی که در نتیجه اقدامات داعش ممکن است در سراسر منطقه گسترش یابد، از جمله اهداف غرب برای مقابله با نفوذ ایران بوده است که هم‌اینک داعش به شکل دیگری این مسئله را دنبال می‌نماید. (Dsr, 1393, (D))

- تضعیف عمق استراتژیک ایران

ایالات متحده‌ی آمریکا با همکاری رژیم صهیونیستی و برخی کشورهای منطقه، به دنبال آن هستند که با تغییر موازنه‌ی استراتژیک در منطقه به ضرر ایران، ضمن تضعیف عمق استراتژیک

ایران، این کشور را به‌سوی حل مناقشه با غرب و تن دادن به تعاملات راهبردی گسترده با نظام سلطه هدایت نمایند. (borhan,1393, (C))

- تهدید پیدایش دولت‌های نوظهور

دولت‌های نوظهور و بدون پشتوانه تاریخی، امنیتی و اقتصادی، قطعاً برای جلب نظام بین‌الملل مواضع مستقل و نجیب نخواهند داشت و اخلاق همسایگی را نادیده خواهند گرفت. دولت مستقل و نوظهور کردستان عراق یا احیاناً تشکیل دولت مستقل در بخش متصرفات داعش، جولانگاه رژیم‌هایی چون اسرائیل و سرویس‌های جاسوسی دنیا خواهند بود؛ همان‌گونه که جمهوری آذربایجان کم و بیش چنین نقشی ایفا می‌کند. با توجه به شرایط بین‌المللی ایران، تجزیه و کلنگی شدن عراق می‌تواند از این جهت یک تهدید امنیتی برای ایران محسوب شود. (diplomacy,1393, (C))

- سومالیزه شدن، بعثیسم و طالبانیسم

سومالیزه شدن به این معناست که این منطقه بهشت تروریست‌ها و آدمکش‌ها خواهد شد و با توجه به گستره ارضی که این گروه ترسیم کرده و عملاً بر آن مسلط است در همان فاز اول با ایران همسایه خواهد شد. هر چند در فازهای بعدی ادعای خود ایران را نیز خواهد داشت. این امر به معنای تهدید وجودی برای ایران است. امروز کل جهان از شر دزدان دریایی سومالی نفس راحت نمی‌کشند؛ قطعاً ایران نیز هیچوقت با داشتن همسایه‌ای چون داعش آسوده سر بر بالین نخواهد گذاشت. شکل‌های محتمل دیگر داعش بعثیسم و طالبانیسم خواهد بود که تجربه عراق دوره صدام و افغانستان تحت حاکمیت طالبان شر بودن آن را برای ایران اظهر من الشمس کرده است. (diplomacy,1393, (D))

- تضعیف بیش از پیش دولت شیعی در عراق و حکومت بشار اسد

تحولات تاریخی تهران، دمشق و بغداد را طی سال‌های اخیر کنار هم قرار داده است. این اتحاد مانع از پیشبرد تحولات ژئوپلیتیک به نفع آمریکا و اسرائیل در خاورمیانه شده است. در صورت تجزیه عراق، ایران بیشتر گرفتار مشکلات امنیتی، سیاسی و اقتصادی متحدین ضعیف و در حال فروپاشی خود خواهد شد و این امر هزینه‌های سنگین سیاسی- اقتصادی بر دوش جمهوری

اسلامی ایران که خود از فشار تحریم‌ها در رنج است بر جای خواهد گذاشت (diplomacy, 1393).

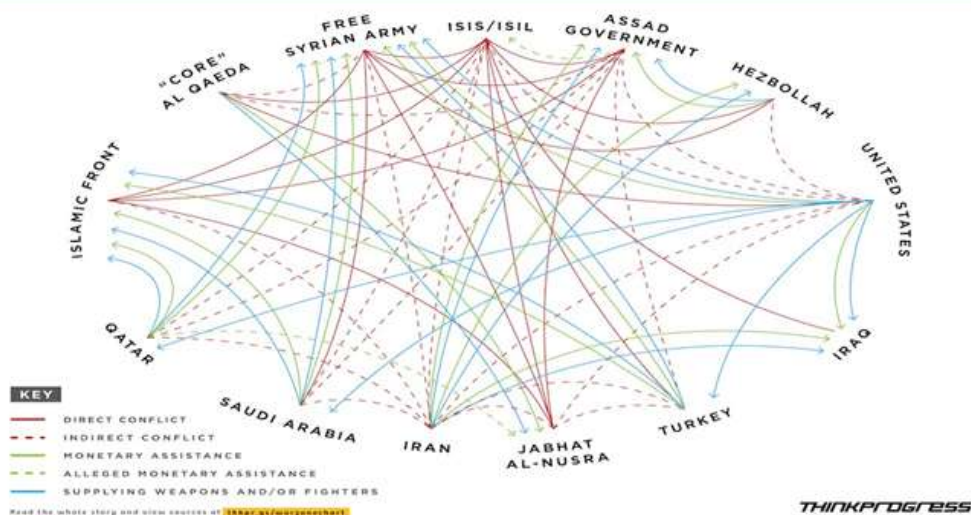
- آسیب جدی بازوهای بازدارنده ایران در بین‌النهرین و شامات
آسیب بازوهای بازدارنده ایران که شامل دولت‌های حامی ایران می‌باشد باعث کاهش قدرت
چانه زنی ایران در برابر قدرت‌ها و دشمنان ایدئولوژیک و ژئوپلیتیک خواهد شد
(farsnews, 1393, (C))

- تهدید حیاتی تشیع در ایران
"داعش نابودی کامل تشیع را از اهداف اصلی و مشروع خود می‌داند و با توجه به نقش بارز و
حیاتی تشیع در تعریف هویت ایرانی، می‌توان گفت این جریان تروریستی اساس و بنیان ایران را
هدف قرار داده و برای ایران تهدید حیاتی می‌باشد" (farsnews, 1393, (D))
- تهدید اقلیم کردستان ایران

کردها بخشی از ایران فرهنگی و حوزه نفوذ فرهنگی ایران به شمار می‌آیند در ورای فراز و
فرودهایی که ممکن است در عرصه روابط سیاسی به وجود آید، آنها همیشه می‌توانند هم پیمانان
خوبی برای ما باشند؛ زیرا این امر هم ریشه در تاریخ دارد و هم ژئوپلیتیک، از این رو تهدید آنها
از سوی داعش می‌تواند برای ما مشکل ساز شود. (farsnews, 1393, (E))

- افزایش قدرت رقبای ژئوپلیتیک و ایدئولوژیک ایران و در نتیجه تضعیف ایران
هر کنش و واکنشی که در این منطقه به وقوع بپیوندد و به کاهش قدرت ایران بیانجامد، بر قدرت
گرفتن ترکیه و عربستان به عنوان رقبای ژئوپلیتیک و حتی ایدئولوژیک ایران کمک کرده و قدرت
و منافع ملی ما را نیز تضعیف خواهد نمود (farsnews, 1393, (F)).

THE TANGLED WEB IN THE FIGHT FOR SYRIA'S FUTURE

شکل ۳: جنبه های درگیری مستقیم و غیر مستقیم و پشتیبانی های مستقیم و غیر مستقیم ایران از هم پیمانان خود، در کنار سایر بازیگران دولتی و غیر دولتی منطقه ای و فرامنطقه ای

فرصت های ایران از قبال داعش

- مشروعیت بخشیدن به دولت اسد

بزرگترین فرصتی که عملکرد داعش برای ایران و بالاخص جبهه مقاومت به وجود آورده است، مشروعیت بخشیدن به دولت بشار اسد می باشد. داعش با ورود خود به عراق، نشان داد که به مرزهای سیاسی اعتقادی ندارد و تهدیدی برای جامعه جهانی محسوب می شود. اقدامات این گروهک ثابت کرد که بشار اسد به دنبال قدرت طلبی نبوده است و همان طور که بارها اعلام کرده است برای صیانت از ملت سوری با این افراد می جنگد. افکار عمومی منطقه و جامعه جهانی نیز به این مسئله پی بردند که بحران سوریه منشأ خارجی دارد ((dsr,1393, (E).

- انسجام و وحدت گروههای سیاسی در عراق

همواره این بیم وجود داشته است که در سایه اختلافات گروههای سیاسی در عراق، به منافع ایران ضربه وارد شود مهمترین گروههای سیاسی در عراق شامل شیعیان، اهل تسنن و کردها می باشد.

پس از سقوط صدام این سه مرکز قدرت نتوانسته اند با یکدیگر تعامل داشته باشند. اختلافات آنها به ملت عراق نیز سرایت نموده است. اکنون این فرصت به وجود آمده است که در سایه خطر تروریست های داعش، گروهها و احزاب عراقی اختلافات را کنار بگذارند و به مقابله با تروریست ها بپردازند.

- امکان استفاده از توان غرب برای مقابله با گروه های تندرو سنی
دستگاه دیپلماسی باید در تعامل با غرب، موضوع داعش و حتی اخوان را مطرح نموده و در استفاده از ابزارهای آنها برای دفع این تهدید حیاتی در راستای ارتقاء امنیت ملی کشورمان کوشا باشد.

- نشان دادن قدرت ایران به رقبای منطقه ای و فرمانطقه ای
رویدادهای اخیر نشان داد که ایران به صورت واقعی یک قدرت منطقه ای است زیرا تا کنون رقبای ایران اعم از ترکیه، عربستان، قطر و حتی قدرتهای فرمانطقه ای و جهانی نتوانسته اند به اهداف خود آنگونه که ایران به این مهم نایل آمده است، دست یابند. لذا بسیاری از بازیگران کوچک در منطقه که برخی مواقع از چالشهای میان ایران و غرب برای ماجراجویی های هویتی و سرزمینی به عنوان فرصت بهره می بردند، احتمالاً در آینده در رفتار و سیاست های خود چرخشی جدی ایجاد کرده و با احتیاط بیشتری با ایران برخورد کنند.

- افزایش وزن سیاسی ایران در معادلات منطقه ای
ایران می تواند با پیشبرد سیاست های خود در عراق و سوریه، حفظ رژیم های حامی ایران و کمک در شکست داعش خود را به عنوان قدرتی برتر در مقابل توان غرب و کشورهای عربی و ترکیه نشان دهد.

- نزدیکی به غرب در جهت کاهش فشارهای وارده بر ایران
ایران می تواند از این فرصت پیش آمده یعنی اینکه داعش هم تهدیدی برای دول غربی می باشد و هم تهدیدی برای ایران جهت نزدیکی به غرب و کاهش فشار تحریم ها بر روی خود استفاده نماید.

لیست قوت‌های ج.ا.ا

- نیروهای نظامی قدرتمند
- اکثریت غالب جمعیت شیعه در ایران
- بازوی نظامی حزب الله در لبنان
- وجود دولت‌های هم پیمان در سوریه و عراق
- توان بالای تکنولوژیکی تسلیحاتی ایران
- هم راستایی دیدگاه ایران با قدرت بزرگ روسیه در مبارزه با داعش
- توان بالای بسیج تا یک میلیون نیروی داوطلب در کمترین زمان
- نفوذ ایدئولوژیکی ایران در شیعیان عراق
- ذخایر عظیم نفتی و گازی ایران
- موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی ایران در منطقه

لیست ضعف‌های ج.ا.ا

- وجود درصد قابل توجه اقلیت تسنن در مرزهای غربی ایران
- عدم هم‌راستایی کشورهای عربی منطقه با اهداف ایران در منطقه
- عدم هم‌راستایی دول غربی با اهداف ایران؛ تحریم‌های شدید جامعه بین‌المللی بر ایران
- اقتصاد وابسته به نفت ایران؛ عدم وجود عزم منطقه‌ای در خاورمیانه و دنیای غرب در مبارزه با تروریسم

داعش و امنیت ج.ا.ایران

نمودار ۱. دیدگاه تهدید-فرصت

نمودار ۲. دیدگاه قوت - ضعف

تحلیل SWOT

جدول ۱. ماتریس قوت - ضعف، فرصت - تهدید

عوامل درونی عوامل بیرونی	قدرت‌ها (S) نیروهای نظامی قدرتمند اکثریت غالب جمعیت شیعه در ایران بازوی نظامی حزب‌الله در لبنان وجود دولت‌های هم‌پیمان در سوریه و عراق توان بالای فناوریانه تسلیحاتی ایران هم‌راستایی دیدگاه ایران با قدرت بزرگ روسیه در مبارزه با داعش توان بالای بسیج تا یک‌میلیون نیروی داوطلب در کمترین زمان نفوذ ایدئولوژیکی ایران در شیعیان عراق ذخایر عظیم نفتی و گازی ایران موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی ایران در منطقه	ضعف‌ها (W) وجود درصد قابل‌توجه اقلیت تسنن در مرزهای غربی ایران عدم هم‌راستایی کشورهای عربی منطقه با اهداف ایران در منطقه عدم هم‌راستایی دول غربی با اهداف ایران تحریم‌های شدید جامعه بین‌المللی بر ایران اقتصاد وابسته به نفت ایران عدم وجود عزم منطقه‌ای در خاورمیانه در مبارزه با تروریسم
فرصت‌ها (O) مشروعیت بخشیدن به دولت اسد انسجام و وحدت گروه‌های سیاسی در عراق امکان استفاده از توان غرب برای مقابله با گروه‌های تندرو سنی نشان دادن قدرت ایران به رقبای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای افزایش وزن سیاسی ایران در معادلات منطقه‌ای نزدیکی به غرب در جهت کاهش فشارهای وارده بر ایران	استراتژی‌های SO <u>استراتژی نفوذ ایدئولوژیک</u> <u>استراتژی بازوی قدرت</u> <u>استراتژی قدرت نرم در عراق</u> <u>استراتژی شعار مبارزه با تروریسم</u> <u>استراتژی نفوذ سیاسی</u>	استراتژی‌های WO <u>مشروعیت بخشی به حضور گسترده تر ایران</u> <u>کسب اعتبار در شکست تروریسم</u> <u>کاهش فشارهای بین‌المللی</u> <u>تضعیف رقبای منطقه‌ای</u>

تهدیدها (T)	استراتژی‌های ST	استراتژی‌های WT
انتقال بعضی از آگاهی‌های قومی، مذهبی و رزمی به این‌سوی مرزها	استراتژی قدرت نظامی	استراتژی مرزهای بسته
کشانده شدن خط رویارویی ایران-صهیونیسم از سوریه به کرمانشاه و ایلام	استراتژی بهره‌گیری از دول هم‌پیمان	استراتژی نزدیکی به غرب
غلبه تعهدات کشور بر توانمندی‌های آن	استراتژی ناامنی اسرائیل	استراتژی بی‌اعتمادی
از بین بردن نقش پل عراق برای ایران	استراتژی موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک	
کاهش نفوذ گفتمانی جمهوری اسلامی		
تضعیف عمق استراتژیک ایران		
تهدید پیدایش دولت‌های نوظهور		
سومالیزه شدن، بعثیسم و طالبانیسم		
تضعیف بیش از پیش دولت شیعی در عراق و حکومت بشار اسد		
آسیب جدی بازوهای بازدارنده ایران در بین-النهرین و شامات		
تهدید حیاتی تشیع در ایران		
تهدید اقلیم کردستان ایران		

استراتژی‌های SO

- استراتژی نفوذ ایدئولوژیک

به دلیل اینکه ۹۸٪ از جمعیت ایران مسلمان و از این ۹۸٪، ۹۰٪ آن شیعیان می‌باشند و اینکه بافت غالب جمعیتی در کشور عراق نیز با حدود ۶۰٪-۶۵٪ درصد شیعه، ۳۲٪-۳۷٪ درصد سنی و ۳٪ درصد مسیحی و مردمان سایر ادیان هستند و با در نظر گرفتن این امر که عراق محل

زندگی و دفن ۶ امام شیعه است و شهرهای نجف، کربلا، کاظمین و سامرا زیارتگاه شیعیان جهان است، ایران می‌تواند با استفاده از این پتانسیل قوی یعنی زعامت شیعیان جهان و وجود آرامگاه‌های ۶ امام شیعه در عراق استفاده نموده و قدرت برتر نفوذکننده به‌عنوان کشوری خارجی در عراق را کسب نماید.

- استراتژی بازوی قدرت

ایران از تجهیزات نظامی، سیاسی و اقتصادی بی‌مانندی در خاورمیانه برخوردار است که این توانایی‌ها به همراه جنبش حماس در فلسطین، حزب‌الله لبنان، انصار الله یمن، گروه‌های مسلح و ذی‌نفوذ سیاسی شیعه و دولت شیعه عراق، گروه‌های ذی‌نفوذ در افغانستان و دولت هم‌پیمان در سوریه از بازوان قدرتمند ایران در منطقه جهت نفوذ و توسعه افکار خود در منطقه و فشار بر رقبای منطقه‌ای و سرکوب دشمنان تروریست منطقه‌ای مانند گروه تروریستی داعش در عراق و سوریه می‌باشد، به‌گونه‌ای که نمود فعالیت‌های اثرگذار این بازوان قدرتمند در نبردهای سوریه و عراق، جنگ حزب‌الله با اسرائیل، جنگ حماس با اسرائیل به نفع مردم و حکومت‌های قانونی آن‌ها، تصرف دژ باستین در افغانستان و تخلیه نمودن اردوگاه اشرف در عراق نمونه‌هایی آشکار هستند که بایستی تقویت روزافزون گردند.

- استراتژی قدرت نرم در عراق

سیاست خارجی ایران در چند سال گذشته، به میزان زیادی منسجم و تا حدودی واقع‌گرایانه بوده است. با توجه به پیوندهای مستحکمی که اکثر گروه‌های ملی در عراق با جمهوری اسلامی ایران داشتند و اکنون نیز دارند، روشن بود که هر نوع رژیمی که با شرکت تمام گروه‌های ملی در عراق، قدرت را در آن کشور به دست آورند، مانند هر رژیم فراگیری که در کشور افغانستان قدرت یابد، پایبند به دوستی و همکاری با ایران خواهد بود و ایران با توجه به این عامل می‌تواند نقش فراوانی در مبارزه با دشمنان منطقه‌ای و تروریسم داعش داشته باشد. دگرگونی رویه «عربی - سنی» به «شیعی - کردی» در عراق، به‌طورکلی به سود ایران در نفوذ هرچه بیشتر سیاسی در عراق و مبارزه با تروریسم داعش بوده و فرصت نفوذ بیشتر و تقویت نقش منطقه‌ای را برای

ایران فراهم کرده است، در این راستا و در جهت تقویت این امر، دولت ایران باید نظریه «قدرت نرم» را به کار گیرد تا نفوذ خود در عراق را از طریق کمک به مباحث اقتصادی، حمایت از مرجعیت شیعه در نجف و تأثیر بر افکار عمومی عراق از طریق رسانه‌ها را گسترش دهد.

- استراتژی شعار مبارزه با تروریسم

محاسن به‌کارگیری شعار «مبارزه با تروریسم» برای ایران رابطه مستقیمی در تعامل ایران با تمام دنیا دارد؛ همان‌گونه که یکی از مشاوران رئیس‌جمهور روحانی گفته است، در حال حاضر ایران با همان لحنی برای دنیا صحبت می‌کند که دنیا صحبت می‌کند و این نشان‌دهنده فرصتی برای تغییر چهره ایران در دنیا می‌باشد؛ درحالی‌که به نظر می‌رسد دنیای عرب درگیر جنگ و غرق در مشکلات است و از جانب بازیگران اصلی خود در موضع سستی و ضعف قرار دارد، ایران باثبات و آرام ظاهر گردیده و دارای استراتژی استوار و محکمی است که به ایجاد تصویری از ایران که از لحاظ اجتماعی بیشتر شهروندان آن دانش‌آموخته و شهرنشین هستند کمک می‌نماید و این‌ها علاوه بر فضای سیاسی موجود در ایران است که در هیچ کشور عربی وجود ندارد.

- استراتژی نفوذ سیاسی

به دلیل بافت غالب جمعیت شیعه در عراق و اینکه بزرگ‌ترین اقلیت دینی در سوریه که صاحب قدرت در سوریه می‌باشند علوی‌های سوریه می‌باشند و همچنین دولت‌های موافق ایران در سوریه و عراق و اینکه این دولت‌ها و مردم آن‌ها بیش از هر چیز محتاج کمک ایران در مبارزه با تروریسم می‌باشند، ایران می‌تواند از این پتانسیل‌ها در جهت نفوذ هرچه بیشتر در عراق و سوریه و در راستای کاهش تهدیدهای داعش استفاده نماید.

استراتژی‌های ST

- استراتژی قدرت نظامی

ایران می‌تواند با استفاده از قدرت نظامی بی‌نظیر خود در منطقه و با توجه به اشراف اطلاعاتی و نظامی خود در منطقه در مبارزه با تروریسم در جهت کمک به دولت شیعه عراق و هم‌پیمان سوریه استفاده نموده و با کمک‌های اطلاعاتی و تسلیحاتی خود آثار تهدیدات ناشی از تروریسم داعش در منطقه کاهش دهد.

- استراتژی بهره‌گیری از دول هم‌پیمان

ایران می‌تواند با استفاده از پتانسیل بالای دول هم‌پیمان خود در منطقه مانند سوریه و دولت شیعه عراق بدون اینکه شخصاً در قبال مبارزه با تروریسم هزینه‌های کلانی پرداخت نماید، از توانایی‌ها و سرمایه‌های اقتصادی این دولت‌ها در مبارزه با تروریسم استفاده نماید تا بتواند آثار بار مالی هنگفت مبارزه با تروریسم را برای خود کاهش دهد.

- استراتژی ناامنی اسرائیل

ایران می‌تواند از نقاط قوت خود مانند دولت سوریه، قدرت و نفوذ نظامی و اطلاعاتی خود در سوریه، حزب الله لبنان و حتی گروه‌های معارض در جهت ناامن نمودن مرزهای اسرائیل و فشار به این دشمن سیاسی و ایدئولوژیک خود بهره جسته و با تحت فشار قرار دادن اسرائیل تهدیدهای ناشی از اسرائیل را همانند کشانده شدن خط رویارویی ایران- صهیونیسم به دلیل افزایش فعالیت‌های سرویس‌های اطلاعاتی اسرائیل، از سوریه به کرمانشاه و ایلام، خنثی نماید

- استراتژی موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک

ایران می‌تواند با استفاده از موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک خود، همانند قرار گرفتن در محل تلاقی و راه ارتباطی اروپا به جنوب شرق و جنوب آسیا، محل زندگی بیش از یک سوم جمعیت جهان، پل ارتباطی میان سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا و امکان دسترسی کشورهای تازه استقلال یافته به آب‌های آزاد از طریق ایران کشور ما را خواسته یا ناخواسته در بطن تحولات مهم جهانی قرار می‌دهد. این موقعیت خاص ایران می‌تواند نقطه قوت بالایی که دارای نقاط قوت درونی بسیار دیگری در دل خود می‌باشد به عنوان اهرمی از جانب ایران در جهت کاهش تهدیدهای متصور از جانب تروریسم داعش، جلب توجه قدرت‌های غربی به سمت خود، کمک به هم‌پیمانان و تضعیف رقبای منطقه‌ای و حامی داعش استفاده نماید.

استراتژی‌های WT

- استراتژی مرزهای بسته

به دلیل شرایط خاص جغرافیایی- جمعیتی ایران در طول مرزهای غربی آن، مرزهای غربی ایران شاهد بافت جمعیتی قابل توجهی از مردم اهل تسنن می‌باشد و این خود نوعی پتانسیل برای تروریست‌های داعش و هرگونه فتنه‌انگیزی در این مناطق می‌باشد؛ به همین دلیل ایران باید با استفاده از استراتژی مرزهای بسته رابطه فیزیکی و فکری دو طرف مرز با عراق را تا زمان رفع

تهدید داعش از مرزهای غربی به حداقل رساند تا از انتقال برخی از آگاهی‌های قومی و سیاسی به این‌سوی مرزها جلوگیری شود.

- استراتژی نزدیکی به غرب

به دلیل نیاز غرب و آمریکا به ایران در مبارزه با تروریسم و اینکه نادیده گرفتن ایران برای حل مناقشات منطقه خاورمیانه غیرممکن می‌باشد و همچنین به دلیل فشار شدید دول غربی به ایران از جانب تحریم‌های گسترده اعمال‌شده، ایران بایستی از این فرصت پیش‌آمده یعنی نیاز آمریکا به ایران در مبارزه با تروریسم جهت کاهش ضعف خود از جانب تحریم‌ها استفاده نموده و تهدیدات غرب را در خصوص اعمال تحریم‌های بیشتر خنثی نماید.

- استراتژی بی‌اعتمادی

به دلیل عدم هم‌راستایی رویه دول غربی با اهداف ایران در منطقه و اینکه هیچ‌گونه اعتمادی به آمریکا و کشورهای غربی برای ایران متصور نمی‌باشد، ایران باید از اعتماد به دول غربی در منطقه پرهیز نموده و فریب وعده‌های پوچ دول غربی را در راستای مبارزه آنان با تروریسم نخورد و اهداف خود را به‌صورت مستقل نیز با قدرت پیگیری نماید تا بتواند آثار تهدیدات تروریسم داعش را در مرزهای غربی خود، خود کنترل و مهار نماید.

استراتژی‌های WO

- استراتژی پر کردن خلأ رابطه

داعش در عراق بحرانی است که به کمک مبارزان مسلح خود به‌سرعت بر مناطق مهمی در عراق تسلط یافت. موجودیتی که ایران را تهدید می‌کند، علاوه بر داعش وجود نیروهای منطقه‌ای و قدرت‌هایی است که ورای گروه‌هایی مانند داعش علیه ایران قد برافراشته‌اند. آنچه در این راستا بر نگرانی‌های ایران می‌افزاید شکافی است که روابط منطقه‌ای ایران در ارتباط با قدرت بزرگ منطقه‌ای عربستان به آن دچار گردیده است و اگر این روابط به توازن تعدیل‌کننده خود نرسد زمینه دخالت‌های خارجی را به وجود آورده و شرایط را برای جذب نیروهای متخاصم توسط گروه‌های مخالف مصالح ملی ایران فراهم می‌آورد، به همین دلیل همکاری ایران و عربستان نیاز و مصلحت دو طرف می‌باشد.

- استراتژی کسب اعتبار

پس از سال‌های طولانی حکومت بشار اسد در سوریه و بدبینی جمع بسیاری از مردم سوریه به این حکومت به دلیل ماهیت حمایت از علویان، سبک حکومت موروثی، همچنین افکار اهل تسنن عراق در خصوص اینکه حق آنان در عراق با به قدرت رسیدن دولت شیعه تضییع گردیده و حکومت آنان را به حاشیه رانده و اعتقادی که اهل تسنن در عراق و سوریه نسبت به کسب دوباره قدرت در این دو کشور با استفاده از مبارزان تندرو سنی دارند و پس از سال‌ها جنگ در این دو کشور و مشاهده جنایات این تروریست‌ها در سوریه و عراق حتی نسبت به اهل تسنن و تخریب باور اعتماد مردم این مناطق به این تروریست‌ها، ایران می‌تواند در جهت کسب اعتبار میان اهل تسنن عراق و سوریه و بسط افکار و سیاست‌های خود کمال استفاده را به‌عنوان مطرح نمودن خود به‌عنوان پشتیبان و ناجی مردم این دو کشور به کار گیرد.

- استراتژی کاهش فشارهای بین‌المللی

همکاری ایران با جامعه جهانی در مبارزه با تروریسم داعش، کمک به مردم جنگ‌زده و آواره دو کشور سوریه و عراق و کمک مشروع به دولت‌های عراق و سوریه در مبارزه با تروریسم داعش از مواردی می‌باشند که می‌تواند بدبینی جامعه جهانی را که به‌واسطه تبلیغات دول غربی نسبت به ایران در خصوص حمایت ایران از تروریسم ایجاد گردیده را کاهش داده و بتواند با ایجاد تصویری مثبت و تعامل کننده با جامعه بین‌الملل فشارهای بین‌المللی بر روی خود را کاهش دهد.

- استراتژی تضعیف رقبای منطقه‌ای

رقبای منطقه‌ای ایران، در عراق و سوریه منافعی دارند که بایستی استراتژی‌های امنیتی ایران در سوریه و عراق، در چگونگی برخورد با آن‌ها تبیین گردد. عربستان سعودی، ترکیه و رژیم اسرائیل مهم‌ترین بازیگرانی هستند که در صحنه عراق و سوریه به دنبال منافع و راهبردهای خویش‌اند و یکی از این منافع و راهبردهای آن‌ها تضعیف قدرت و نفوذ ایران در این کشورها می‌باشد؛ بنابراین راهبرد جمهوری اسلامی در مقابل هرکدام، نیازمند ظرافت و دقت فراوانی

است تا بتواند با استفاده از فرصت‌های پیش‌آمده برای ایران در جهت تضعیف این رقبای منطقه-ای و افزایش بار سیاسی خود در منطقه و جهان استفاده نماید.

نتیجه‌گیری:

در این مقاله تلاش گردید تأثیر شکل‌گیری گروه تروریستی داعش، بر امنیت جمهوری اسلامی ایران بررسی گردد. در این راستا هدف مؤلف این بود که تهدیدها- فرصت‌هایی که از جانب این گروه تروریستی می‌تواند برای جمهوری اسلامی ایران متصور باشد شناسایی و پس از بررسی قوت‌ها- ضعف‌های ج.ا.ا. راه‌کارهای پیشنهادی در غالب استراتژی‌های SWOT ارائه نماید. فرضیه اصلی تحقیق برای محقق این بود که گروه تروریستی داعش می‌تواند باعث بروز تهدیدهای عدیده‌ای برای ج.ا. ایران از جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی باشد، فرضیه دیگری که در این تحقیق مطرح گردید و از دیدگاه محقق نیز از قابلیت ارزشی لازم برای بررسی و کنکاش پیرامون فرضیه نخست برخوردار بود این است که، شکل‌گیری گروه تروریستی داعش می‌تواند فرصت‌هایی را برای دیپلماسی فعال ج.ا. ایران در ابعاد منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای، جهت نیل به اهداف و منافع ملی ج.ا. ایران فراهم نماید. از دید مؤلف هر دو فرضیه ارائه گردیده در استراتژی‌های پیشنهادی در پایان کار تبیین گردیده است.

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد افزایش قدرت و تحرک داعش در عراق و سوریه و افزایش بحران در این دو کشور، به معنای تهدید منافع و امنیت ملی ایران می‌باشد و ایران باید با تعریف خطوط قرمز خود و استفاده هوشمندانه از تمام ابزارهای سیاسی، نظامی، فرهنگی و اقتصادی خود، مانع از جهت‌گیری سیر تحولات به سمت پیشبرد اهداف داعش و دشمنان منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای ایران شود و از فرصت‌های پیش روی خود کمال استفاده را نماید، زیرا پیدایش داعش هرچند ناخوشایند و بر خلاف منافع ایران می‌باشد اما خود این رویداد دارای پتانسیل و نیرویی است که می‌تواند فرصت‌های عدیده‌ای را نیز برای ایران که از ابزارهای متعددی در جهت استفاده از این فرصت‌ها برخوردار می‌باشد فراهم نماید. بر این اساس در اولویت نخست تمرکز هم بر تهدیدات و سپس تمرکز بر فرصت‌های پیش روی جمهوری اسلامی ایران از اهمیت

حیاتی و استراتژیکی برخوردار بود، همچنین نباید فراموش کرد که در شناسایی پیش از موقع و دفع این تهدیدات، کلیت سیاست‌ها و جوامع سوریه و عراق و دیدن مشکلات و زمینه‌های اصلی آن‌ها در پیدایش چنین گروه‌هایی از اهمیت بسیاری برخوردار می‌باشد و تنها تمرکز بر قدرت‌نمایی‌های داعش و ندیدن علل اصلی و در واقع دیدن قسمت برآمده کوه یخ است که در بلندمدت می‌تواند تهدیدات فراوانی را از جانب این گروه و سایر گروه‌های تروریستی متوجه ایران نماید.

از دیگر نتایج حاصله این است که تقلیل‌گرایی آفت بزرگ تحلیل‌های مرتبط با تهدیدهای نوظهوری چون داعش است. این تهدیدات داعش شامل جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی است اما درعین حال چنین گروه‌هایی فرصت‌هایی را نیز ایجاد می‌کنند. بایستی توجه داشت که بروز چنین تهدیداتی و ناامنی در کشورهای همسایه، به معنای تهدید منافع و امنیت ملی ج.ا. ایران نیز است و تمرکز بر قدرت‌نمایی‌ها تهدیدات و ندیدن علل اصلی بروز، در واقع ندیدن قسمت پنهان و اصلی کوه یخ است. در نتیجه بایستی به مشکلات جوامع درگیر در تهدید نیز توجه شود.

نکته مهم دیگر این است که در ارائه استراتژی‌های مبارزه با چنین گروه‌هایی، سیاست Exit Policy یعنی داشتن گزینه‌های متعدد اقدام و یا حتی خروج از محدوده تهدید و همچنین مفهوم جامع کلیه عناصر قدرت در مبارزه با این تهدیدات نوظهور مد نظر قرار گیرد.

همچنین بسیاری از استراتژیست‌های نظامی - امنیتی دچار اشتباه بزرگ تقلیل‌گرایی (Reductionism) و ندیدن تمامی لایه‌های پنهان در تهدید می‌شوند که این امر می‌تواند در سازمان‌دهی، تجهیز، آموزش و گسترش نیروها اتلاف گسترده منابع مادی، معنوی و انسانی را در پی داشته باشد. این درک جامع از قدرت در تدوین راهبردهای کلان قدرت‌های ملموس و قدرت‌های ناملموس را دربر می‌گیرد که شامل: نسبت جمعیت به مساحت، قدرت اقتصادی، عده و غده، دیپلماسی ورزیده سیاسی نظامی و کد استراتژیک کشور می‌باشد.

منابع:

الف - منابع فارسی

- برن، رندی (۱۳۹۲)، روان‌شناسی تروریسم. ترجمه نصرالله انصاری نژاد. تهران: دانشگاه علوم انتظامی.
- آذین، احمد، سیف زاده، علی (۱۳۹۴)، بررسی زمینه‌های اجتماعی و سیاسی ظهور داعش در خاورمیانه، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و نهم، شماره چهار.
- ابراهیمی، نبی‌الله (۱۳۹۳). نوسلفی‌گری شامی؛ القاعده چیست؟ ماهنامه تخصصی مطالعات امنیت ملی. ۱۵. صص ۱۲-۱۱.
- اسدی، علی‌اکبر (۱۳۸۸). «ظهور و افول القاعده در عراق». فصلنامه راهبرد. ۱۸(۵۱)، ص ۲۴۲.
- ساسانیان، سعید، (۱۳۹۳)، ایران و مقابله با داعش؛ مانور نظامی یا زمینه‌سازی دیپلماتیک؟، خبرگزاری فارس.
- امید، علی، (۱۳۹۳)، آیا داعش معادلات منطقه‌ای را بر هم می‌زند؟ پیامدهای امنیتی تجزیه احتمالی عراق برای ایران، دیپلماسی ایرانی.
- امینیان، بهادر، زمانی، سید حسام‌الدین (۱۳۹۵)، چارچوبی نظری بر تحلیل رفتار گروه داعش، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره بیست و ششم.
- پور سعید، فرزاد (۱۳۹۳)، فتنه داعش در عراق و امنیت جمهوری اسلامی ایران؛ برآورد سناریوها. ماهنامه تخصصی مطالعات امنیت ملی. ۱۵. ص ۱۹.
- پیر علی، علی (۱۳۹۳). مانیفست داعش چیست؟/نزدیکی شیعه و سنی بزرگ‌ترین خطر است [درون‌شبکه‌ای]. خبرگزاری دانشگاه آزاد اسلامی آنا، قابل‌دسترس در، اینترنت: <http://www.ana.ir/Home/Single/88750>.
- توسلی، حسین (۱۳۹۳)، تهدیدات و فرصت‌های عملکرد داعش. معاونت سیاسی سازمان عقیدتی سیاسی ارتش.
- صادقی، سعید، (۱۳۹۳)، تبارشناسی یک قرائت افراطی از اسلامی سیاسی: چه ارتباطی بین استراتژی آمریکا و ظهور داعش وجود دارد؟ [درون‌شبکه‌ای]. پایگاه تحلیلی-تبیینی برهان، قابل‌دسترس در اینترنت: <http://www.borhan.ir/NSite/FullStory/News/?Id=7469>
- عباسی دهبکری، عزیز (۱۳۹۳)، تحلیل تهدیدهای امنیتی داعش و بحران خاورمیانه بر نقش منطقه‌ای ایران. روزنامه اعتماد. ص ۶.
- عبدی، عطالله، (۱۳۹۳)، پیامدهای ژئوپلیتیکی حضور داعش در منطقه بر جغرافیای جهان اسلام، خبرگزاری فارس.

- نصری، قدیر (۱۳۹۳)، مبانی فکری و موازین عملی دولت اسلامی عراق و شام. ماهنامه تخصصی مطالعات امنیت ملی. (۱۵) ۵.
- قوام، عبدالعلی (۱۳۸۴)، فرهنگ: بخش فراموش شده یا عنصر ذاتی روابط بین الملل فصلنامه سیاست خارجی، سال نوزدهم.
- واعظی، محمود (۱۳۸۶)، چالش ها و رویکرد امنیتی ایران در محیط پیرامونی، معاونت پژوهش های سیاست خارجی. همشهری دیپلماتیک، شماره بیست و سوم.
- یزدان فام، محمد (آبان، ۱۳۹۳)، چگونه خاورمیانه بستر افراط گرایی شد: مؤلفه های شکل گیری داعش، دیپلماسی ایرانی.

ب- منابع انگلیسی

- Bruce Hoffma (2006). Inside Terrorism. Columbia University Press.
- Ruggie, J (1998), "What Makes the World Hang Together ? Neo-utilitarianism and the Social Constructivist Challenge", International Organization 52, 4, autumn.
- Smit. C, Reus (2002), Imagining society: Constructivism and English school. British Journal of politics and International Relations, 4, 3.
- McCarthy, Niall (2015), Where are ISIS supporters tweeting from? Top Locations Claimed By Twitter Users Supporting isis In 2015, The Statistics Portal.